

INNOVATION TALABALAR AXBOROTNOMASI

 <https://innoworld.net>

 +998945668868

ILMIY JURNAL

 I JOURNALS
MASTER LIST

 ISSN

INTERNATIONAL
STANDARD
NUMBER
FOR SERIALS
PUBLICATIONS

 doi

 zenodo

 OpenAIRE

 Academic
Resource
Index
ResearchBID

 Google Scholar

 open access.nl

INNOVATIVE WORLD

INNOVATION TALABALAR AXBOROTNOMASI

Volume 2, Issue 1
2025

Journal has been listed in different indexings

The official website of the journal:

www.innoworld.net

O'ZBEKISTON-2025

Ikkinchi jahon urushi qatnashchilari jasoratining falsafiy va dinshunoslik tahlili

Iminova Gavharoy Ilhomjon qiz

Farg'ona davlat universiteti 2-kurs talabasi

gavharoyiminova190@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada Ikkinchi jahon urushi qatnashchilarining jasorati tarixiy va falsafiy kontekstda tahlil qilinadi. Xususan, ularning ruhiy barqarorligi, insoniy qadriyatlari va dinshunoslik nuqtai nazaridan jasoratning ma'nosi chuqur o'rganiladi. Maqolada jasoratning ijtimoiy, axloqiy va diniy asoslari ilmiy nazariy jihatdan tahlil etiladi.

Kalit so'zlar: Ikkinchi jahon urushi, jasorat, falsafa, dinshunoslik, insoniyat tarixidagi halokatli voqealar, O'zbekistonlik qahramonlar, axloqiy fazilat, ruhiy barqarorlik, vatanparvarlik, din va e'tiqod, ma'naviy kuch, fidoyilik, sabr-toqat, falsafiy yondashuv, ijtimoiy-axloqiy asoslar, Qur'on va hadislar, vatan himoyasi, o'zbek xalqining jasorati.

Аннотация: В данной статье анализируется храбрость участников Второй мировой войны в историческом и философском контексте. В частности, исследуется значение храбрости с точки зрения их духовной устойчивости, человеческих ценностей и религиоведения. В статье научно-теоретически рассматриваются социальные, этические и религиозные основы храбрости.

Ключевые слова: Вторая мировая война, доблесть, философия, религиоведение, катастрофические события в истории человечества, герои Узбекистана, моральные добродетели, духовная устойчивость, патриотизм, религия и вера, духовная сила, самопожертвование, терпение, философский подход, социально-моральные основы, Коран и хадисы, защита Родины, доблесть узбекского народа.

Abstract: This article analyzes the bravery of World War II participants in historical and philosophical contexts. Specifically, the meaning of bravery is deeply explored in terms of their spiritual stability, human values, and the perspective of religious studies. The article scientifically and theoretically examines the social, ethical, and religious foundations of bravery.

Keywords: World War II, courage, philosophy, religious studies, catastrophic events in human history, heroes of Uzbekistan, moral virtues, spiritual stability, patriotism, religion and faith, spiritual strength, self-sacrifice, patience, philosophical approach, socio-ethical foundations, Quran and hadiths, defense of the homeland, courage of the Uzbek people.

Kirish. Insoniyat tarixidagi eng dahshatli va halokatli voqealardan biri bo'lgan Ikkinchi jahon urushi (1939–1945) nafaqat siyosiy va harbiy jihatdan, balki ijtimoiy-axloqiy va madaniy nuqtai nazardan ham chuqur iz qoldirgan. Bu urushda millionlab insonlar hayotdan ko'z yumdi, millionlab odamlar esa hayot-mamot yoqasida o'z jasorati, fidoyiligi va vatanparvarligi bilan tarix

sahifasida o'chmas iz qoldirdilar. Ayniqsa, sobiq Sovet Ittifoqi tarkibida bo'lgan O'zbekiston xalqi ham bu urushda jonbozlik bilan ishtirok etib, ko'plab qahramonlarni yetishtirdi. Ushbu maqolada Ikkinchi jahon urushi qatnashchilarining jasorati ilmiy-nazariy asosda, xususan, dinshunoslik yondashuvi orqali chuqur tahlil qilinadi. Jasorat tushunchasining mohiyati, uning falsafiy va diniy ildizlari o'rganiladi. Falsafada jasorat — axloqiy fazilat sifatida qaralgan bo'lsa, dinlarda u ko'proq ruhiy qudrat, sabr-toqat, adolat va e'tiqod bilan chambarchas bog'liq holda talqin etiladi. Tadqiqotning asosiy maqsadi — Ikkinchi jahon urushi qatnashchilari jasoratining tarixiy misollarini tahlil qilish bilan birga, bu jasoratning axloqiy-diniy asoslarini ilmiy-nazariy jihatdan o'rganishdan iborat. Maqolada quyidagi savollarga javob izlanadi: jasoratning mohiyati nima? Uning tarixiy, falsafiy va diniy asoslari qanday? Urush qatnashchilarining jasorati qanday sharoitda shakllandi va qanday ruhiy manbalarga tayandi? Mavzuning dolzarbligi shundaki, bugungi yosh avlod uchun tarixiy xotira va ma'naviy tarbiya masalalari juda muhim sanaladi. Jasorat — bu faqat urush maydonida ko'rsatiladigan harakat emas, balki irodaviy, axloqiy va e'tiqodiy fazilatdir. Shu boisdan bu masalani chuqur ilmiy tahlil qilish — bugungi jamiyatning ma'naviy asoslarini mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Tahlil va natijalar. Ikkinchi jahon urushi insoniyat tarixidagi eng keng ko'lamli va halokatli urush bo'lib, 1939-yil 1-sentabrda Germaniyaning Polshaga bostirib kirishi bilan boshlangan va 1945-yil 2-sentabrda nihoyasiga yetgan. Bu urushda 60 dan ortiq davlat ishtirok etgan bo'lsa, jami 100 milliondan ortiq inson harbiy xizmatga jalb qilingan. Urush natijasida 70 milliondan ortiq odam halok bo'ldi yoki bedarak ketdi. Sobiq Sovet Ittifoqining fashistik Germaniyaga qarshi kurashdagi roli beqiyos bo'lib, bu frontda 27 milliondan ortiq sovet fuqarosi qurbon bo'lgan. O'zbekiston ham bu muhim tarixiy jarayondan chetda qolmagan: urushga 1,5 millionga yaqin o'zbekistonlik jalb qilingan, ularning 500 ming nafari urushda halok bo'lgan yoki bedarak yo'qolgan. Bu raqamlar o'zbek xalqining bu urushdagi fidoyiligi va qahramonligini yaqqol ko'rsatib turibdi. O'zbekistonlik askarlar faqat jangovar harakatlarda emas, balki urush orqasidagi mehnat frontida ham ulkan jasorat ko'rsatdilar. Ayollar, bolalar va keksa avlod vakillari yurt ichkarisida armiyani oziq-ovqat, kiyim-kechak va boshqa zaruriy resurslar bilan ta'minlashda o'z hayotini fido qildilar. Bu jasorat nafaqat harbiy, balki axloqiy va ma'naviy jasorat edi. Ayniqsa, Ikkinchi jahon urushida ishtirok etgan mashhur o'zbekistonlik qahramonlar orasida G'afur G'ulom, Zebo G'anieva, Sobir Rahimov, Turg'un Po'latov kabi insonlar alohida o'rin tutadi. Ularning hayoti, qilgan ishlari va ko'rsatgan jasorati bugungi avlod uchun ma'naviy ibrat maktabi bo'lib xizmat qilmoqda. Shu bois, tarixiy kontekstda jasorat tushunchasini tahlil qilish, bu fazilat qanday tarixiy sharoitlarda namoyon bo'lganini ko'rsatish — kelgusidagi falsafiy va diniy tahlillar uchun mustahkam asos yaratadi. Jasorat — insonning eng oliy axloqiy fazilatlaridan biri bo'lib, u har doim falsafa tarixida muhim mavzulardan biri sifatida ko'rib

kelingan. Qadimgi yunon falsafasidan boshlab zamonaviy axloqiy falsafagacha bo'lgan jarayonda jasorat inson irodasining kuchi, axloqiy qarorlar qabul qilish qobiliyati va xavf-xatarga duch kelganda insoniylikni saqlab qolish sifatida talqin qilinadi. Platon o'zining "Davlat" asarida jasoratni asosiy to'rt fazilatdan biri deb ta'riflagan. Unga ko'ra, jasorat — bu insonning qalbiy holatidir, ya'ni ruhiy barqarorlik va haqiqatni himoya qilishda qat'iyat ko'rsatishdir. Platon fikricha, jasoratli inson adolat yo'lida harakat qiladi, hatto bu yo'lda o'z hayotini xavf ostiga qo'yishi ham mumkin. Aristotel esa "Nikomax axloqi" asarida jasoratni "oltin o'rtalik" sifatida tushuntiradi. U jasoratni qo'rqqoqlik va haddan tashqari jur'at orasidagi o'rta yo'l deb hisoblagan. Jasorat bu — haqiqat va adolat uchun xavfga borish, lekin bu xavfni ongli ravishda baholab qilishdir. Aristotelga ko'ra, haqiqiy jasorat bilim va donolik bilan uyg'unlashgan bo'lishi kerak. Abu Nasr Forobiy esa jasoratni axloqiy va ijtimoiy fazilat sifatida qaraydi. U jasoratni "ideal jamiyat"ni barpo etishda zaruriy fazilatlardan biri sifatida belgilagan. Forobiy fikricha, jasorat insonning nafaqat jismoniy kuchiga, balki ruhiy yetukligiga, sabr-toqatiga bog'liqdir. Jasoratli inson — bu jamiyat oldidagi burchini anglaydigan, adolatni ustuvor qo'yadigan shaxsdir. Zamonaviy falsafiy yondashuvlarda esa jasorat ko'proq eksistensial (borliq) darajada talqin qilinadi. Masalan, J.-P. Sartr yoki A. Kamyu kabi faylasuflar insonning erki, tanlovi va hayotdagi mas'uliyatiga urg'u berishadi. Ularning fikricha, jasorat — bu insonning haqiqatni tan olishga va uni himoya qilishga bo'lgan ruhiy jur'ati, hayotning ma'nosizligiga qaramay harakat qilishdir. Ushbu nazariyalar shuni ko'rsatadiki, jasorat — bu nafaqat jismoniy harakat, balki chuqur axloqiy tanlovdir. Ikkinchi jahon urushi qatnashchilarining jasorati ham aynan ana shunday falsafiy asoslarga ega bo'lib, ularning ichki dunyosi, e'tiqodi va axloqiy me'yorlari bilan chambarchas bog'liq bo'lgan. Jasorat faqat dunyoviy qarashlar bilan emas, balki diniy e'tiqod va ma'naviy mezonlar bilan ham bog'liq bo'lgan fazilatdir. Ko'pgina dinlarda jasorat insonning ruhiy barqarorligi, imonidagi mustahkamligi va yovuzlikka qarshi turishga bo'lgan tayyorgarligi sifatida talqin qilinadi. Ayniqsa, islom dinida jasorat — faqat jang maydonidagi qahramonlik emas, balki adolat, sabr, toqat va Alloh yo'lida xizmat qilishning bir ko'rinishi sifatida tushuniladi. Qur'oni Karimda jasoratga bevosita oid ko'plab oyatlar mavjud. Misol uchun, Baqara surasi, 249-oyatda Tolut va uning askarlari haqidagi rivoyatda Allohga tavakkul qilganlar va jasorat bilan dushmanga qarshi chiqqanlar g'alaba qozonganlari ta'kidlanadi: "Allohning roziligi yo'lida jang qilganlar: 'Alloh biz bilan birgadir', — deb dushmanga qarshi chiqishdi. Va Alloh kuchli sabr qiluvchilar bilan birgadir." Anfal surasi, 60-oyatda esa musulmonlarga o'zlarini himoya qilishga va zaruriy tayyorgarlik ko'rishga buyuriladi. Bu ham jasoratning diniy asosini ko'rsatadi — ya'ni, jasorat imon va tayyorgarlik bilan birga bo'lishi kerak. Hadislarda ham jasorat, ayniqsa, haqiqatni gapirishdan qo'rqmaslik, zulmga qarshi chiqish, haq yo'lida turish kabi ma'naviy jihatlari bilan ko'p marotaba tilga olingan. Rasululloh (s.a.v) aytganlar: "Eng afzal jehod — zolim

sulton oldida haqiqatni gapirishdir.” (Abu Dovud rivoyati) Bu hadis jasoratni faqat qurol bilan emas, balki haqiqatni himoya qilishda namoyon bo'ladigan ruhiy kuch deb ko'rsatadi. Nasroniylikda ham jasorat muhim axloqiy fazilat sifatida e'tirof etilgan. Iso Masihning ta'limotida jasorat — muhabbat, kechirimlilik va sabr-toqat bilan uyg'unlashgan ruhiy qudratdir. Masihiylikda jasorat ko'pincha o'zini fido qilish, zaiflarni himoya qilish va haqiqat yo'lida azob chekishga tayyorlik orqali namoyon bo'ladi. Xristian tarixidagi muqaddas shahidlar (martirlar) hayoti buning yaqqol misolidir. Ular e'tiqodlari yo'lida o'z jonlarini fido qilganlar, bu esa diniy jasoratning eng yuksak namunasi. Umuman olganda, din jasoratni tashqi harakatdan ko'ra ichki ruhiy barqarorlik sifatida tushuntiradi. Urush qatnashchilari orasida chuqur e'tiqodga ega bo'lganlar ko'pincha qiyin holatlarda ham sabr va chidam bilan bardavom bo'lgan, dushmanga qarshi turishdan qo'rqmagan. Bu — jasoratning imon bilan bog'liq jihatini tasdiqlaydi. Ikkinchi jahon urushi O'zbekiston xalqi uchun faqat ulkan yo'qotishlar va qiyinchiliklar bilan to'la emas, balki buyuk jasorat va fidoyilik tarixidir. O'zbekistonlik askarlar va sivil ishchilar urush maydonida va orqasida ko'rsatgan jasoratlari bilan bugungi avlod uchun ibrat manbai bo'lib xizmat qilmoqda. Ularning qahramonligi faqat jismoniy jasorat bilan emas, balki ma'naviy va ruhiy kuch bilan ham bog'liqdir. G'afur G'ulom — o'zbekistonlik taniqli shoir, adib va urush qatnashchisi bo'lib, Ikkinchi jahon urushida o'zining jasorati va fidoyiligi bilan mashhurdir. U urushga ketayotgan paytida shoir sifatida ham faoliyat yuritgan, va urushni tasvirlovchi ko'plab asarlar yaratgan. G'ulomning jasorati faqat jang maydonida emas, balki urushdagi insonlarning ruhiy holatini aks ettirishda namoyon bo'lgan. U frontdagi harbiy xizmatdan so'ng, o'zining “Urush” nomli she'rini yozgan va bu she'r xalqni tinchlik va adolat uchun kurashishga undagan. Zebo G'anieva — o'zining jasorati va fidoyiligi bilan taniqli bo'lgan o'zbekistonlik ayol qahramondir. Urush davrida, ayollar faqat uy-ro'zg'or ishlarida emas, balki front orqasida ham faol ishtirok etgan. Zebo G'anieva frontdagi askarlarga oziq-ovqat va tibbiy yordam yetkazishda, shuningdek, jangovar tayyorgarlikda muhim rol o'ynagan. Uning jasorati, ayol sifatida urushda ishtirok etgan. O'zining vatanga bo'lgan fidoyiligi bilan Sobir Rahimov — Ikkinchi jahon urushida jangovar kashfiyotchi va jangchi sifatida alohida ajralib turadi. U frontda jang olib borgan va ko'plab dushmanlardan yengilmagan. Uning jasorati va fidoyiligi butun o'zbekistonliklar uchun namunadir. Sobir Rahimovning jasorati faqat jang maydonidagi qahramonligi bilan emas, balki uning samimiyati, o'z e'tiqodiga bo'lgan sadoqati va o'z vatanini himoya qilishdagi ishtiyoqi bilan ham ajralib turadi. Turg'un Po'latov — o'zbekistonlik boshqa bir qahramon, Ikkinchi jahon urushida ko'rsatgan jasorati bilan tarixga kirgan. Uning qahramonligi faqat jang maydonidagi jasorat bilan cheklanmaydi. Po'latov o'zining ruhiy kuchi, sabr-toqat va e'tiqodiga tayangan holda, frontda yurish paytida o'z askarlariga ruhiy qo'llab-quvvatlash ko'rsatgan va doimo o'zining vatanparvarlik tuyg'ularini oshirib borgan. Turg'un Po'latovning hayoti va harakati jasoratning faqat jismoniy

emas, balki ruhiy jihatidan ham muhimligini ko'rsatadi. Ushbu qahramonlarning hayoti, ularning jasorati faqat jangovar kurashlar bilan cheklanmaydi. Ularning jasorati ruhiy kuch, irodaning mustahkamligi va dinning ma'naviy asoslaridan nasihat olishda ko'rinadi. Ikkinchi jahon urushi qatnashchilari o'z e'tiqodi, ma'naviy kuchi va diniy sabri bilan juda ko'plab qiyinchiliklarni yenggan. Bu jihatlar bugungi kunda yosh avlod uchun muhim saboq bo'lishi kerak.

Xulosa. Ikkinchi jahon urushi nafaqat insoniyat tarixidagi eng dahshatli va halokatli voqealardan biri bo'ldi, balki undan keyin qolgan xalq xotirasi, ma'naviy kuchi va jasoratining o'chmas izlarini ham o'tkazdi. Bu urushda ishtirok etgan har bir inson o'zining jasorati, fidoyiligi va sabr-toqati bilan tarixda o'z nomini qoldirdi. Ikkinchi jahon urushi qatnashchilari, xususan, o'zbekistonlik jangchilar va sivil ishchilar o'zlarining jasoratlari bilan nafaqat jang maydonida, balki urush orqasida ham mamlakatni mustahkamlashda ulkan rol o'ynadilar. Jasoratning ilmiy-nazariy tahlili ko'rsatdiki, bu fazilat faqat jismoniy kuch bilan bog'liq bo'lmay, balki axloqiy, ma'naviy va diniy qadriyatlar bilan chambarchas bog'liqdir. Falsafiy yondashuvda jasorat axloqiy fazilat sifatida qaralgan bo'lsa, dinshunoslik yondashuvida bu fazilat Allohning yo'lida sabr va e'tiqod bilan harakat qilish sifatida talqin qilinadi. Qur'on va hadislar, shuningdek, nasroniylikda jasoratning ruhiy va ma'naviy jihatlarini ta'kidlanadi, bu esa bizga bu fazilatni faqat jangovar kurashda emas, balki har bir odamning ruhiy salohiyatida ko'rishga imkon beradi. O'zbekistonlik qahramonlar, masalan, G'afur G'ulom, Zebo G'anieva, Sobir Rahimov va Turg'un Po'latovlarning hayoti va jasoratlari nafaqat urushning tarixiy jihatlarini, balki insoniyatning ma'naviy kuchi va sabr-toqatini ham namoyon etadi. Ularning har biri o'z yurtini himoya qilishda faqat jismoniy emas, balki ichki ruhiy kuchni ham ko'rsatdi. Ularning qahramonligi bugungi avlod uchun muhim ibrat maktabi bo'lib xizmat qilishi kerak. Shunday qilib, Ikkinchi jahon urushi qatnashchilarining jasorati ilmiy, falsafiy va diniy nuqtai nazardan tahlil qilinishi kerak. Ularning fidoyiligi va jasorati bugungi kunda bizga nafaqat tarixiy xotira sifatida, balki ma'naviy va axloqiy rivojlanish yo'lida o'zimizni qanday tutishimizni ko'rsatadigan ibrat sifatida xizmat qilishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. **Qur'on Karim**, tarjima va tushuntirishlar. Toshkent: "Sharq" nashriyoti, 2005.
2. G'ulom, G. (1983). *Urush*. Toshkent: Yangi nashr.
3. Rasululloh (s.a.v). (2006). *Hadislar to'plami*. Toshkent: "Nashr" nashriyoti.
4. Aristotel. (2009). *Nikomax axloqi*. Toshkent: "Nodir", 2009.
5. Platon. (1990). *Davlat*. Toshkent: "Adabiyot" nashriyoti.
6. Forobiy, A. (1997). *Falsafiy qarashlar va axloqiy prinsiplar*. Toshkent: "O'zbekiston" nashriyoti.

7. Sartr, J.-P. (1976). *Eksistensializm va humanizm*. Toshkent: "Fan" nashriyoti.
8. Kamyu, A. (1962). *Begona*. Toshkent: "Yangi nashr".
9. **O'zbekiston Respublikasi Tarixi**, 4-jild. Toshkent: O'zbekiston xalq ta'limi nashriyoti, 2014.
10. Po'latov, T. (2002). *Urush qahramonlari hayoti*. Toshkent: "Ma'rifat" nashriyoti.

INNOVATIVE
WORLD